

КАТАЛІЦКАЯ ЦАРКВА Ў ІСПАНІІ І ПАРТУГАЛІІ Ў XIX ст.

Клімуць Лада Яраславаўна

дацэнт кафедры ўсеагульнай гісторыі ўстановы адукацыі «Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.А. Куляшова»; кандыдат гістарычных навук, дацэнт (г. Магілёў, Беларусь)

Пры кіраванні лібералаў у Іспаніі і Партугаліі ў XIX ст. каталіцкая царква захоўвала свой афіцыйны статус. Аднак у гэты перыяд былі і такія моманты, калі яна знаходзілася на мяжы распаду. Гэтаму садзейнічала палітыка ліберальнага ўраду. Раздзяленне паміж самімі лібераламі стварала няпэўны баланс паміж агрэсіўным і памяркоўным стаўленнем да царквы. Але ў любым выпадку змены, выкліканыя іспанскім і партугальскім лібералізмам, моцна паўплывалі на царкву.

За некаторымі выключэннямі абаронцы царквы бачылі ў палітыцы лібералаў фатальны вынік уздзеяння свецкіх ідэй, накіраваных на разбурэнне

рэлiгii. Аднак усе канстытуцыi ў Iспанii i Партугалii ў XIX ст. абвяшчалi каталiцызм афiцыйнай рэлiгiяй. Такiм чынам, праблема не выглядала як супрацьстаянне каталiцызму i антыкаталiцызму. Лiбералы iмкнулiся пераасэнсаваць месца царквы ў палiтычнай i сацыяльнай сiстэме, якая радыкальна адрознiвалася ад сiстэмы XVIII ст., i рабiлi яны гэта ў iнтарэсах чыстай i дасканалi рэлiгii [2, с. 207]. Яны ўяўлялi сабе царкву, якая гарманiчна суiснуе з лiберальным грамадствам i яго палiтычнымi i сацыяльнымi ўстановамi.

Але ажыццявiць гэтыя надзеi аказалася немагчым. Да сярэдзiны XIX ст. лiбералы лiчылi, што iх задача – правесцi шырокую царкоўную рэформу, але без кансультацый з духавенствам. А святары прытрымлiвалiся iдэi вяртання да абсалютызму. З-за гэтага зацвердзiлiся недавер i падазронасць у адносінах да царквы, якiя выйшлi на паверхню пасля смерцi Фердiнанда VII (1833) у Iспанii i выгнання Мiгела (1834) у Партугалii. У 1834 г. урад каралевы Марыi II (1833–1853) выдаў загад распусцiць мужчынскія кляштары, а iх маёмасць перадаць дзяржаве з мэтай далейшага продажу.

Закрыццё каля 2000 кляштароў у Iспанii i 448 кляштароў у Партугалii падарвала даўнюю iнфраструктуру царквы. Кляштары даўно абвiнавачвалi ў тым, што яны не прытрымлiваюцца строгасцi i дысцыплiны, устаноўленай статутам. Але варажасць лiбералаў мела i эканамiчныя прычыны. Продаж царкоўнай маёмасцi павiнен быў павялiчыць рэсурсы дзяржавы i даць новыя крынiцы багацця [4, с. 85]. У абмен на царкоўную маёмасць i адмену дзесяцiны дзяржава ўзяла на сябе ўтрыманне епархiяльнага духавенства, але падтрымка была скупой. Такiм чынам, духавенства ў фiнансавых адносінах стала залежаць ад дзяржавы.

Гэту залежнасць падмацоўвала палiтыка лiбералаў у адносінах да арганiзацыi царквы. Iспанскi канкардат 1851 г. прадугледжваў аб'яднанне невялiкiх епархiй у адну i знiжэнне колькасцi парафiй. Але ў гэтым больш паспяховай была Партугалiя, дзе такi працэс праходзiў у 1837–1850 гг. У яго выiнку было закрыта 203 парафiі з 4000 [5, с. 385].

Адносiны памiж царкоўнай i дзяржавай у Iспанii адзначаюцца i выбухамi насiлля. У Мадрыдзе натоўп забiў 78 прадстаўнiкоў духоўнага сану [3, с. 207]. Улады асудзiлi насiлле, але нiчога не рабiлi, каб яго спынiць. Варажасць да манахаў у гарадах часткова тлумачылася верай у тое, што царкоўнiкi iмкнуцца рэстаўраваць абсалютызм, падтрымлiваючы рэакцыйнага Дона Карласа супраць лiберальнай каралевы Iзабэлы II. На самай справе дэзарыентаваныя i дэзарганiзаваныя святары былi не ў стане падтрымаць Карласа; гэта зрабiлi толькi адзiнкі, i яны справакавалi такi жорсткi адпор.

Становiшча партугальскай царквы ў 1830-х гг. было не лепшым, хоць тут не назiралася такога насiлля, як у Iспанii. Загады 1830 i 1832 гг. стваралi парафiяльныя камiтэты, што рэзка змяншала ўладу парафiяльных святароў. Лiберальны ўрад адмовiўся прызнаць епiскапскія прызначэннi караля Мiгела, а святароў, якiя пакiнулi свае пасады, у 1833 г. аб'явлi бунтаўшчыкамi. Т. зв. схiзма 1830-х гг. прывяла да расколу памiж папам рымскiм i партугальскай дзяржавай, да паздзелу духавенства на два лагеры i да заняпаду пастарскай дзейнасцi.

Аднак правядзенне такой палітыкі не азначала, што была падарвана сама вера ў Іспаніі і Партугаліі, асабліва ў паўночных рэгіёнах, дзе захавалася інфраструктура сельскіх парафій.

Але паступова афіцыйныя адносіны да царквы змяніліся. У канцы XIX ст. у іберыйскіх краінах узнікла нешта накшталт палітычнага кансенсусу, які даваў некаторую прастору і царкве. Партыі маглі не згаджацца па рэлігійным пытанні, але радыкальная палітыка адышла ў мінулае, і сімвалам гэтага ў абедзвюх краінах стала прысутнасць епіскапаў у парламенце ў якасці сенатараў.

Святары ваража ставіліся да лібералізму. Але яны разумелі, што ім трэба прыстасоўвацца да новых абставінаў. Спробы стварыць каталіцкія арганізацыі ў межах ліберальнай сістэмы не ўдаліся, але яны прадвясчалі тое, што будзе адбывацца ў XX ст.

У царкоўных дакументах крытыкавалася недастатковае рвенне святароў на месцах, заняпад веры і запущенне касцёлаў. На жаль, мы не маем статыстыкі наконт веруючых і наведвання цэркваў для гэтага перыяду. Аднак няправільна было б поўнасю прымаць такую змрочную карціну, тут трэба ўлічваць рэгіянальны характар іспанскага і партугальскага каталіцызму. Моц сельскага каталіцызму ў Іспаніі і Партугаліі давала царкве трывалую аснову, хоць з цягам часу мадэрнізацыя і эміграцыя ў гарады і Лацінскую Амерыку прывяла да змяншэння насельніцтва ў сельскай мясцовасці з адпаведнымі наступствамі для царквы.

Горшым для царквы было становішча на поўдні. Місіянеры адзначалі нізкі ўзровень наведвання касцёлаў, няведанне элементарных пастулатаў каталіцызму [1, с. 245]. У гарадах з іх індустрыялізацыяй становішча было не лепшым. Наведванне касцёлаў зніжаецца.

У канцы XIX ст. царква прапаноувала мноства ініцыятыў, але вынікі былі спрэчныя. Была адменена забарона на мужчынскія кляштары, і гэта дало магчымасць пашырыць рэлігійную, сацыяльную і адукацыйную дзейнасць. Жаночыя кляштары давалі персанал для дабрачынных арганізацый. Пашырэнне мужчынскіх ордэнаў садзейнічала місіянерскай дзейнасці. Аднак ізноў найбольш паспяховай іх дзейнасць была на поўначы, дзе вера была мацнейшай.

У 1870-х гг. увагу некаторых дзеячаў царквы прыцягвае “сацыяльнае пытанне”. Папская энцыкліка 1891 г. стымулявала далейшую цікавасць да стварэння рабочых арганізацый. У Іспаніі ў пачатку XX ст. было 257 кружкаў рабочых з колькасцю 180 000 чалавек [5, с. 392]. У Іспаніі з 1906 г. пачынаюць з’яўляцца каталіцкія сельскагаспадарчыя сіндыкаты. З’явілася каталіцкая прэса, хоць і нешматлікая. Нельга сказаць, што царква дасягнула вялікіх поспехаў, аднак у параўнанні з катастрафічнай сітуацыяй 1830-х гг. гэта было значнае паляпшэнне. Аднак распаўсюджванне рэлігійных ордэнаў выклікала спрэчку, і гэта прывяло да прыняцця законаў па абмежаванню іх далейшага росту ў абедзвюх краінах. Таксама ўзмацненне рэспубліканскіх ідэй, у якіх адстойвалася раздзяленне царквы і дзяржавы, прадстаўляла небяспеку для царквы. У Іспаніі рост радыкальных сацыяльных рухаў – сацыялізму, анархізму і анархасіндыкалізму, адметных сваёй варажасцю да царквы, прынёс новы элемент у старыя спрэчкі.

Такім чынам, палітыка ліберальных урадаў іберыйскіх краін, з аднаго боку, адсунула царкву на другасную ролю ў грамадстве. Каталіцкай царкве прыйшлося прыстасоўвацца да новых умоў, карэктаваць сваю дзейнасць у адпаведнасці з новымі палітычнымі рэаліямі і новымі патрабаваннямі грамадства. Але менавіта гэта здольнасць да змен дала ёй магчымасць не толькі захаваць сябе як структуру, але закласці асновы для будучай пастарскай дзейнасці з улікам трансфармыцыі грамадства Захаду ў XX ст.

Літаратура

1. Callahan, W.J. Church, politics and society in Spain, 1750–1874 / W.J. Callahan. – Cambridge, MA : Harvard University Press, 1984. – 325 p.
2. Longares, A, Política y religión en Barcelona (1833–1843) / A. Longares. – Madrid : Editora Nacional, 1976. – 341 p.
3. Revuelta González, M. La excomunión, 1833–1840 / M. Revuelta González. – Madrid : Editorial Católica, 1976. – 550 p.
4. Simón Segura, F. La desamortización española del siglo XIX / F. Simón Segura. – Madrid : Instituto de Estudios Fiscales, 1973. – 328 p.
5. The Cambridge History of Christianity : in 9 vol. / ed.: S. Gilley, B. Stanely. – Cambridge University Press, 2008. – Vol. 8 : World Christianities, c. 1815–1914. – 683 p.